

3. Ринкова конкуренція серед навчальних закладів, контрактна форма навчання, зменшення кількості абітурієнтів, викликане зниженням народжуваності у відповідний період, контингент абітурієнтів (більша частина студентів – вихідці із сільської місцевості, а саме: за результатами вступних кампаній за останні навчальні роки – це приблизно 67%, які здобули освіту нижчої якості, ніж учні міських шкіл) теж негативно вплинули на рівень підготовки вступників до ВНЗ (підтверджено щорічними діагностичними контрольними роботами), і тим самим гальмують удосконалення робочих програм з метою переорієнтації їх на професійні потреби майбутнього фахівця на сучасному ринку праці.

Висновки. Таким чином, на сучасному етапі підготовки майбутніх фахівців-аграрників під час навчання у ВНЗ формування необхідних для них комунікативних умінь потребує покращення. Необхідне подальше дослідження нової моделі, підходів та педагогічних умов формування комунікативних умінь майбутніх аграрників. В умовах невеликої кількості годин відведених на комунікативну підготовку майбутніх фахівців-аграрників, та інших вищевказаних особливостей перспективним вважаємо вивчення педагогічних умов формування комунікативних умінь у процесі інтеграції навчальних дисциплін.

Література

1. Барановська Л.В. Теоретико-методичні основи навчання професійного спілкування студентів вищого аграрного навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Л.В. Барановська. – К., 2005. – 48 с.
2. Берегова Г.Д. Формування культури мовлення студентів-аграрників у умовах нижньонаддніпрлянських говірок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Г.Д. Берегова. – Херсон, 2003. – 18 с.
3. Березина Н.Е. Обучение письменным формам делового общения в ситуациях вхождения в сферу профессиональной деятельности : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения” / Н.Е. Березина. – М., 1998. – 16 с.
4. Кручек В.А. Формування комунікативних умінь студентів вищих аграрних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / В.А. Кручек ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 19 с.
5. Михайлюк В.О. Формування культури ділового мовлення у студентів аграрного вузу (на матеріалі спеціальностей “Облік і аудит”, “Менеджмент організацій”) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія і методика навчання” / В.О. Михайлюк. – К., 1999. – 18 с.
6. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.091901 напряму підготовки 0919. – К. : МОН, 2006. – 26 с.

ЗЕНЯ Л.Я.

СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Студентство, за визначенням А.В. Петровського, – мобільна соціальна група, метою діяльності якої є організована за певною програмою підготовка до виконання високих професійних та соціальних ролей у матеріальному й духовному виробництві [9, с. 92].

Досліджуючи студентство із соціально-психологічної та психолого-педагогічної позицій, науковці (О.Ю. Ажиппо, О.В. Алексеева, С.М. Амеліна, Т.П. Артимонова, Н.Г. Богданова, Т.О. Вольфовська, О.І. Жорнова, І.О. Зимня, З.Н. Курлянд, О.Т. Марків, В.М. Оржеховська, Т.В. Печериця, Є. Подольська, А.В. Семенова, С.Д. Смірнов, Г.В. Сорокових, О.М. Столяренко, Р.І. Хмелюк, С.Г. Цибін, В.С. Чопей, В.Є. Штифурак, В.О. Якунін та ін.) вивчають вікові особливості студентської молоді й формування її громадянської позиції, проблеми

адаптації студентів у ВНЗ, питання соціалізації молоді людини та формування її як суб'єкта соціокультурної діяльності в період професійної підготовки, навчальну активність студентів та індивідуальні стилі їх навчально-пізнавальної діяльності, розвиток потреби в інтелектуальній взаємодії, духовні пріоритети студентської молоді й шляхи її духовного розвитку, становлення професійної самосвідомості та розвиток професійно важливих якостей особистості в процесі навчання тощо.

За інтелектуальними та моральними параметрами студентство поділяють на три групи. Першу групу становить приблизно одна третина студентів, зорієнтованих на освіту як професію. Найголовнішим для них є інтерес до майбутньої роботи, бажання реалізувати себе в ній. До другої групи зараховані студенти, які зорієнтовані на бізнес і до своєї професії ставляться менш зацікавлено. Вони мріють про власну справу й розглядають освіту як інструмент для її створення. Третю групу утворюють студенти, які більше захоплені побутовими, особистими, житловими, сімейними проблемами, ніж освітою і професією [13].

Слушною є думка В. Чопея стосовно соціальної зумовленості характеру вікових, політичних, соціально-психологічних та фізіологічних особливостей, специфічних інтересів і потреб студентської молоді й можливості їх інтерпретації лише в більш широкому суспільному контексті, оскільки навчання у ВНЗ – це важливий період соціалізації людини [18].

Соціалізацію будемо розуміти як “процес формування особистості в певних соціальних умовах, процес засвоєння соціального досвіду, у ході якого людина перетворює його у власні цінності, вибірково вводить у свою систему поведінки ті норми та шаблони, які прийняті в певній групі та суспільстві” [11, с. 83].

Мета статті – подати соціально-психологічний портрет сучасного студента для врахування його особливостей в організації професійної підготовки й виховання майбутнього викладача.

Студентський вік (18–25 років) визначається в психології як пізня юність або рання зрілість. Науково доведено, що цей період життя людини є найсприятливішим для навчання та професійної підготовки, оскільки характеризується максимальним рівнем розвитку фізичних і психологічних якостей та найвищих психічних функцій, таких як: сприйняття, увага, пам'ять, мислення, мова, емоції та почуття. У цей період формується індивідуальний стиль діяльності, одним із видів якої є пізнавальна діяльність. З огляду на соціально-психологічний аспект студентство як спільнота людей, організаційно об'єднаних інститутом вищої освіти для здобуття професії [4], характеризується найбільш високим освітнім рівнем, рівнем пізнавальної мотивації та найбільш активним вживанням культури.

Сьогодення вимагає від вищої школи підготовки не просто висококваліфікованих випускників, а фахівців із сучасним науковим мисленням, здатних приймати новаторські рішення; творців, які перебувають у постійному пошуку нестандартних підходів, володіють неповторним індивідуальним стилем діяльності, з високим рівнем інтелектуального й духовного розвитку, національно свідомих громадян-патріотів, носіїв нових соціальних цінностей [2, с. 94].

Однак в Україні суперечність між суспільною потребою в здоровій, освіченій, вихованій, культурній молоді та реальним погіршенням її загального стану здоров'я (соціального, біологічного, психологічного, духовного тощо). При-

чиною цього є мінливість світу, постійна ломка стереотипів, “інформаційний бум”, нестабільна соціокультурна й економічна ситуація в країні, які характеризують умови життя молодшої людини і являють собою велику руйнівну силу для її здоров’я. За даними досліджень, 60% випускників мають хронічні захворювання і лише 5–7% є практично здоровими [10].

В.М. Оржеховська наводить дані офіційної статистики щодо зменшення віку дітей, котрі починають палити, вживати алкоголь, наркотичні речовини, починають статеве життя. У нашій країні 60% осіб, які споживають наркотики, а це 128 тисяч, становлять молодь і підлітки; кожний другий підліток курить, а кожний третій – має досвід вживання алкоголю. Низькою залишається сексуальна культура молодих людей, внаслідок чого серед них зростає поширеність хвороб, що передаються статевим шляхом, серед молоді збільшується кількість ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД [10]. Сучасними реаліями зумовлені також такі прояви порушення соціально-психологічного здоров’я молодшої людини, як Інтернет-залежність, яка обмежує сферу родинного спілкування та продукує соціальну відчуженість і самотність [9].

Розгляд психічного буття людини та її соціальної адаптації в нових умовах виступає специфічною соціально-філософською проблемою, дослідження якої ускладнюється через загострення аксіологічного питання, яке є характерною рисою сучасної епохи. У науковому дискурсі це явище характеризується як девальвація цінностей, аксіологічна інфляція, мутація, істерія й катастрофа ціннісних систем, “інфаркт культури”, втрата глибинної ціннісної життєздатності суспільства, ціннісна інверсія, ціннісна переоцінка тощо. Характеризуючи український соціум, В. Рябченко констатує, що він поки що не став осередком вищих цивілізаційних цінностей. Останні в ньому девальвовані до рівня життєвих потреб та банальної користі [15].

Ціннісні орієнтації – складний соціально-психологічний феномен, який характеризує спрямованість та зміст активності особистості, що є складовою системи відносин особистості; визначає загальне ставлення людини до світу, до себе; надає сенсу та спрямованості особистісним позиціям, поведінці, вчинкам.

За педагогічним словником, соціальні цінності – це “суспільно значущі для особистості, соціальної спільноти, суспільства в цілому матеріальні, соціальні об’єкти, духовна діяльність людини та її результати; соціально схвалені уявлення, які поділяє більшість людей, про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, романтичне кохання, дружба тощо. Цінності соціальні не підлягають сумніву, вони є еталоном, ідеалом для всіх людей, на їх формування спрямовано педагогічний процес” [5, с. 163].

Проблема цінностей, які через свою першочергову значущість стали об’єктом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, широко обговорюється на сторінках наукової літератури в різних площинах, а саме: цінності як стрижень ціннісних парадигм, цінності буття та цінності освіти, сприяння теорії цінностей розв’язанню проблем освіти, роль і зміст освітніх цінностей в умовах трансформації українського суспільства, розробка панорамного й багатомірного бачення та полісистемного пояснення всієї сукупності цінностей, що зумовлюють сучасну освіту, визначення основних підходів до проблеми ціннісної переорієнтації сучасної освіти, відбір і реалізація провідних цінностей у сис-

темі громадянської освіти, національні та етнічні цінності освіти, вивчення ціннісних орієнтацій і сутності духовного розвитку особистості, динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічного ВНЗ тощо (Т.П. Артимонова, О.О. Барліт, І.Д. Бех, В.К. Буряк, М.Й. Боришевський, Н.М. Вознюк, Б.С. Гершунський, М.І. Горлач, В.В. Молодиченко, О.С. Запесоцький, Л.С. Іванова, С. Кострюков, В.Г. Кремень, В.В. Овсяннікова, О.П. Огурцов, О.Б. Орлов, О.М. Перехейда, В.В. Платонов, В.І. Рябченко, В.О. Сластьонін, О.В. Сухомлинська, А.В. Сущенко, Н.О. Ткачова, І.Т. Фролов, Г.І. Чижикова, І. Щербакова та ін.).

Формування ціннісних орієнтацій особистості відбувається через трансляцію освітніх цінностей. У науковій літературі досі не існує загальноприйнятого визначення освітніх цінностей. Існує думка, що в освіті як підсистемі загальної соціальної системи, з одного боку, фокусуються актуальні соціальні цінності, а з іншого – освіта, як певною мірою автономна система, яка функціонує відповідно до специфічних педагогічних закономірностей, може детермінувати соціальні цінності [17, с. 40].

Ціннісна переорієнтація освіти сьогодні здійснюється на теоретичному і прикладному рівнях через пошук відповідей на численні запитання: що таке освітні цінності; яке місце посідають вони в освіті; чи повинні освітні інститути формуватися навколо однієї системи цінностей (якої та чому?) або навколо різних систем; національні чи європейські цінності повинні посісти провідне місце у вітчизняній системі освіти; яким способом освітній процес повинен враховувати ці цінності; якими педагогічними засобами можна результативно транслювати молоді визначені освітні цінності?

Перелік питань, які вказують на напрями наукового вивчення цінностей як філософської категорії, може бути продовжений, але навіть у такому вигляді він дає змогу зрозуміти всю складність проблеми й синтезувати головне питання: як виокремити найістотніші цінності з усієї їх різноманітності?

Існують різні думки щодо оптимального вибору системи провідних освітніх цінностей та визначення їх ієрархії. Йдеться взагалі навіть про те, що “неможливо визначити закінчений “реєстр” цінностей, оскільки їх неможливо жорстко ієрархізувати” [17, с. 41], оскільки вони не мають співпорядкованості і є рівноцінними, мають однаково важливу значущість.

Не торкаючись питання визначення провідних цінностей і механізмів їх систематизації, що є об’єктом дослідження таких галузей філософії, як аксіологія й філософія освіти, шляхів їх досягнення, споживання та продукування освітою, які вивчає педагогіка й психологія, спробуємо знайти відповідь на питання: яка цінність може бути провідною в ціннісній освітній парадигмі та виступати домінантою?

В ієрархії цінностей, зокрема освітніх, на домінантне становище, на нашу думку, може претендувати особистість. Особистість, яка виступає головною цінністю суспільства й освіти, водночас формує свої ціннісні орієнтації на основі засвоєння соціальних і освітніх цінностей.

Ціннісні орієнтації, які міцно пов’язані з мотивами, потребами, цілями, установками, інтересами особистості, тобто її внутрішнім світом, є феноменом індивідуальної свідомості. Щоб знайти себе, індивідууму треба вибрати та вибудувати власний світ цінностей, увійти в світ знань, оволодіти творчими способами вирішення наукових і життєвих проблем, відкрити рефлексивний світ власного “Я” і навчитись керувати ним.

Попри те, що цінності особистості є результатом її власної внутрішньої активності, правильно організований освітній процес стимулює цю активність, допомагає тому, хто навчається, набуті досвіду толерантного ставлення до думок чи позицій інших людей.

Основні ціннісні пріоритети сучасної молоді та студентів змінюються під впливом внутрішніх змін в Україні та зовнішніх факторів, зокрема глобалізації, інформаційної революції, міграційних процесів, становлення ринкових відносин та демократизації. Філософія освіти наголошує на необхідності внесення коригувань у формування системи цінностей особистості, оскільки в умовах численних трансформацій зрозумілі й вічні категорії набувають нового тлумачення. Вона застерігає, що утвердження цінностей, які вже віджили свій вік або завершують його, дуже негативно впливає не тільки на сутність особистості, її відповідність історичному часу, а й, безумовно, на життєвий шлях людини та характер суспільства загалом. Формування невідповідних часові цінностей стримуватиме людину, викривлює її життєвий шлях і суттєво знижує, а то й узагалі перекреслює самореалізацію. Утвердження позитивного ставлення до чесно заробленого багатства, зарахування його в громадській думці до категорії “добро”, відповідне ставлення до його носіїв, утвердження цивілізованих ринкових відносин, модернізація економічного мислення передбачають відхід від світоглядних стереотипів, а стратегічними за своїм значенням завданнями є громадянська єдність, національне згуртування, патріотичне виховання молоді. Сучасне розуміння патріотизму передбачає не тільки любов до свого народу, а й повагу до інших, повагу до кожної людини, незалежно від її національності та громадянства [8].

На думку Н.Д. Гальської та Н.І. Гез [3], найбільш значущими для формування ціннісних орієнтацій особистості в конкретному світі, розширення її освітніх та соціальних можливостей є мови глобального спілкування. Вчені розглядають мовну освіту через її значущість для окремої особистості як цінність у єдності трьох аксіологічних блоків: мовна освіта як державна цінність, як суспільна цінність, як особистісна цінність. Причому державна та суспільна значущість іншомовної освіти мають підкріплюватися її особистісно орієнтованою цінністю, оскільки від цього залежить успіх окремої особистості в оволодінні іноземною мовою. Особистісно орієнтована цінність мовної освіти зумовлена рівнем усвідомлення тих, хто навчається, важливості будь-якої нерідної мови як засобу спілкування в сучасному полілінгвальному та полікультурному світі; чітким уявленням про ті вимоги, які висувуються до рівня його мовної підготовки на кожному освітньому етапі; особистісною потребою у вивченні сучасних нерідних мов та в їх практичному використанні.

В освоєнні цінностей культури формується духовність людини. Вчені наголошують на невизначеності природи цього феномену, що підтверджується відсутністю адекватності дефініції самого поняття духовності [1; 16; 17 та ін.]. Рівень духовності особистості визначається її внутрішніми моральними інстанціями. У духовності опосередковано чи безпосередньо виявляються певні особливості ставлення особистості до інших, до явищ навколишньої дійсності, до себе самої, до всього того, що вона здобула впродовж життя [1].

До системи цінностей, у контексті яких функціонує духовність, М.Й. Боришевський, крім моральних, зараховує ще й громадянські, а саме: почуття патріо-

тизму, ідентичності з національною спільнотою; глибоке усвідомлення виняткової ролі рідної мови в життєдіяльності нації; повагу до інших національних спільнот; естетичні, інтелектуальні, екологічні й світоглядні цінності. З-поміж останніх особливе місце посідає людина як неповторна індивідуальність з її прагненнями, сподіваннями, сприйняттям світу, баченням себе в цьому світі, усвідомлення цього призначення [1]. До найважливіших людських цінностей В.М. Оржеховська зараховує також культуру здоров'я як невід'ємну складову загальної культури особистості, яка забезпечує певний рівень знань, умінь та навичок з питань формування, відтворення й зміцнення здоров'я і яку характеризує високий рівень культури поведінки щодо свого здоров'я та здоров'я оточення [11, с. 23].

Духовна людина у відносинах з іншими людьми виявляє в ставленні до них, до самої себе такі особистісні риси, як: доброта, справедливість, співчуття, доброзичливість, толерантність, щирість, сумлінність, повага до іншої людини, готовність їй допомогти, почуття власної гідності, самокритичність, принциповість. До найсуттєвіших елементів духовної культури особистості науковці зараховують потреби у: самопізнанні, пізнанні світу, себе, сенсу життя, сприйнятті та створенні краси, здійсненні добра та справедливості, досягненні психічної досконалості [12, с. 71].

Ціннісні орієнтації студентів I, III та V курсів (199 респондентів) Горлівського державного педагогічного інституту вивчалися нами через їх уявлення про професійно значущі особистісні якості викладача іноземної мови. Узагальнений образ викладача нарахував 68 якостей, якими він повинен володіти для успішної професійної діяльності. За рейтинговими показниками вони були поділені нами на три групи. До першої групи з показниками 5–28% опитуваних увійшли: любов до дітей (28% опитуваних), знання предмета (24%), комунікативність (комунікабельність) (23%), терплячість (22%), розуміння психології студента (20%), психологічна урівноваженість (19%), доброзичливість (17%), професіоналізм (15%), шанобливе ставлення до студентів (12%), володіння методикою навчання (11%), любов до своєї професії (10%), бажання навчати, допомагати (8%), об'єктивність (7%), справедливість (5%).

До другої групи зараховано якості, важливість яких для викладача зазначили від 2 до 4% опитуваних, а саме: широка ерудиція, почуття гумору, уважність, тактовність, прагнення до самовдосконалення, наполегливість, відповідальність, креативність, розсудливість (4%), готовність до співпраці, гуманність, вміння співчувати, вміння бути психологом, людяність, самовідданість, чуйність, цілеспрямованість (3%), дисциплінованість, впевненість у собі, суворість (там, де треба), працьовитість, оптимізм, енергійність, вимогливість, зацікавленість у результатах роботи, мудрість, ввічливість, самоповага, організаторські здібності, відкритість у відносинах (2%).

Третю групу становлять якості, які названі тільки 1% студентів, це: розуміння значущості своєї праці, лояльність, порядність, пунктуальність, вміння слухати, організованість, старанність, освіченість, активність, щирість, великодушність, вміння чітко висловлювати свої думки, відкритість для нового, критичність, відсутність агресивності, визнання гідності студента, ентузіазм, динамічність, здатність розв'язувати конфлікти, альтруїзм, спостережливість, толерантність, адаптованість, цікавість, обов'язковість.

Рейтинговий розподіл якостей, виділених більшістю студентів, подано в таблиці.

Рейтинговий розподіл професійно значущих якостей викладача іноземної мови (за результатами опитування студентів Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов)

№ з/п	Професійно значущі якості викладача іноземної мови	Курси							
		I–III (199 осіб)		I (99 осіб)		III (51 особа)		V (49 осіб)	
		%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб
1	Любов до дітей	28	56	14	14	49	25	34	17
2	Знання предмету	24	48	22	22	31	16	20	10
3	Комунікабельність (контактність)	23	46	20	20	11	6	40	20
4	Терплячість	22	44	19	19	18	9	32	16
5	Розуміння психології студента	20	41	32	32	4	2	14	7
6	Психологічна урівноваженість	19	39	20	20	20	10	18	9
7	Доброзичливість	17	34	15	15	17	9	20	10
8	Професіоналізм	15	29	20	20	4	2	14	7
9	Поважне ставлення до студентів	12	24	9	9	15	8	14	7
10	Володіння методикою навчання	11	23	15	15	11	6	4	2
11	Любов до своєї професії	10	20	9	9	11	6	10	5
12	Бажання навчати, допомагати	8	16	11	11	4	2	6	3
13	Об'єктивність	7	14	6	6	11	6	4	2
14	Справедливість	5	9	8	8	–	–	2	1

Як видно з таблиці, більшість студентів I курсу найбільш значущими якостями викладача вважає: розуміння психології студента, знання предмету, комунікабельність (контактність), психологічну урівноваженість, професіоналізм. Основний контингент студентів III курсу віддає перевагу, насамперед, таким якостям, як: любов до дітей, знання предмету, психологічна урівноваженість, терплячість, доброзичливість. Більшість студентів V курсу особливого значення надає таким якостям: комунікабельність (контактність), любов до дітей, терплячість, знання предмету і доброзичливість.

Спільною рисою особистості викладача, визначеною студентами всіх курсів, є знання предмету. Попри існування деяких розбіжностей у визначенні професійно важливих якостей більшістю студентів різних курсів, їх загальний перелік є приблизно однаковим на початку навчання у ВНЗ і після його закінчення, залишаючись майже незмінним у процесі навчання. На користь такого висновку свідчить і те, що і на I (5 осіб), і на V (4 особи) курсах є певна кількість студентів, які не змогли визначити жодної якості викладача й надали відповідь “не можу конкретно сказати”.

Однак аналіз відповідей показує, що діапазон професійно значущих якостей викладача, виділених більшістю студентів (I група), є обмеженим і характеризує його переважно як викладача-предметника. Поодинокими залишаються виділені студентами якості, які характеризують викладача як особистість. Так, студенти I курсу доповнюють його портрет такими особистісними якостями, як:

мудрість, гуманність, відповідальність, цілеспрямованість, чесність, відкритість, чуйність, суворість, прагнення до самовдосконалення, людяність, самовідданість, працьовитість, тактовність, вимогливість, креативність, широка ерудиція, порядність, великодушність, наполегливість, розсудливість, освіченість, оптимізм, вміння слухати людей, дисциплінованість, почуття гумору, уважність, вміння бути психологом, самоповага; студенти III курсу – критичність, енергійність, чесність, порядність, пунктуальність, дисциплінованість, відповідальність, уважність, суворість, креативність, ввічливість, організованість, почуття гумору, гуманність, тактовність, прагнення до самовдосконалення, готовність до співпраці, здатність співчувати, вміння бути психологом; студенти V курсу – наполегливість, прагнення до постійного самовдосконалення, старанність, ввічливість, лояльність, ентузіазм, динамічність, здатність розв'язувати конфлікти, креативність, дисциплінованість, організаторські здібності, оптимізм, альтруїзм, спостережливість, освіченість, чуйність, упевненість у собі, уважність, толерантність, зацікавленість у результатах своєї справи, цілеспрямованість, тактовність, почуття гумору, широка ерудиція, активність, енергійність, відкритість для нового, відповідальність, обов'язковість, адаптованість.

Як видно, зазначені вище якості багато в чому збігаються при визначенні їх студентами різних курсів і адекватно відображають особистість викладача, схожим навіть залишається те, що вони не набрали більшості голосів на жодному з них.

Досліджуючи основні вектори інноваційної діяльності сучасного педагога, чинники й напрями його самоствердження в інноваційній діяльності, І. Рудницька визначає соціально-психологічні якості, необхідні для самореалізації успішної особистості, до яких вона зараховує лідерство, ініціативність, самостійність, гнучкість, комунікабельність, урівноваженість, оптимізм, вимогливість, почуття субординації [14].

Порівняймо із цими якостями професійно значущі якості викладача, які визначені більшістю студентів (I група). В обох переліках ми знаходимо такі якості, як комунікабельність і врівноваженість. Наявні розбіжності зумовлені тим, що студенти, з одного боку, і вчений – з іншого, по-різному тлумачать контекст професійної діяльності вчителя. На відміну від ученого, студенти визначають якості вчителя, зосереджуючись тільки на одній сфері його педагогічної взаємодії – “вчитель – учень”, не враховуючи всієї багатогранності його професійної діяльності.

Досліджуючи проблему розуміння сутності духовного розвитку педагогів вищої школи в теоретичній та емпіричній площинах, А.В. Сущенко зазначає, що феномен духовного розвитку педагога на сьогодні не є загальноприйнятим і очевидним науковим конструктом [16]. Значення вирішення цієї проблеми важко переоцінити, оскільки духовні цінності є детермінантою розвитку й саморозвитку особистості педагога. У Концепції державної програми розвитку освіти на 2006–2010 рр. духовні орієнтири визначаються як самодостатність та здатність до самореалізації особистості, її творча активність, як основа демократизації громадянського суспільства, фактор розвитку й духовно-моральної збалансованості ринкових відносин [6].

Моделювання процесу професійної підготовки майбутнього викладача повинно відбуватися з урахуванням характерних рис сучасного суспільства,

якими є втрата духовних орієнтирів через економізацію й прагматизацію, панування масової культури, переважання технологічних, матеріальних досягнень цивілізації [7]. Стан сучасного суспільства безпосередньо позначається на студентстві, певній частині якого, за даними соціологів, притаманні наразі такі риси:

- споживацьке ставлення до життя, коли студенти, прагнучи до негайного задоволення своїх бажань, втрачають дійсні цілі освітньої діяльності й намагаються вибудувувати відносини з ВНЗ за формулою “Я заплатив за навчання, а ви надайте мені знання (або диплом)”;

- орієнтація на розваги, яка погано поєднується зі старанністю та кропіткою працею, необхідними для здобуття професійної освіти у ВНЗ, прагнення отримувати гарні оцінки за мінімальних зусиль;

- нестримність бажань і нерозбірливість у засобах їх задоволення;

- життєва короткозорість, до якої призводять слаборозвинуті навички критичного мислення, пасування перед труднощами й невміння планувати майбутнє через погане засвоєння цінностей модерну: раціональності, логіки, розрахунку;

- висока самооцінка як результат упевненості у своїй унікальності, у можливості досягнення високих результатів без особливої напруги; через неадекватність самооцінки при зіткненні з реальними вимогами й труднощами навчання у ВНЗ такі студенти відчувають справжнє потрясіння;

- скептицизм, падіння довіри до авторитетів і традиційних джерел знань, унаслідок чого студенти почали ставити під сумнів істинність навчального матеріалу, який їм викладається, і надавати більшого значення особистому досвіду, що надзвичайно ускладнює процес вищої освіти, принципом якої залишається об’єктивність;

- цинізм, коли низький рівень довіри до інститутів держави, засобів масової інформації, релігії та бізнесу поширюється і на вищу освіту;

- інтелектуальна байдужість, коли студенти зосереджують свою увагу тільки на тій інформації, яка є необхідною для контролю й володіння якою оцінюється [13].

Висновки. Поєднання інтелектуальної та соціальної зрілості в студентському віці дає змогу розглядати студента активним суб’єктом навчальної діяльності. Однак особистісне та професійне становлення студента відбувається наразі в складних соціальних умовах, під впливом яких змінюється його образ. Розглянуті вище особливості сучасного студентства мають становити специфіку організації його професійної підготовки й виховання, розвитку пізнавальної мотивації та активності як суб’єкта навчальної діяльності.

Література

1. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості / М.Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 2. – С. 49–57.
2. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи // Вища школа. – 2008. – № 7. – С. 78–126.
3. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособ. для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – 3-е изд., стер. – М. : Академия, 2006. – 336 с.
4. Зимняя И.А. Педагогическая психология : учеб. для вузов / И.А. Зимняя – 2-е изд., доп., испр. и перераб. – М. : Логос, 2004. – 384 с.
5. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М. : Академия, 2001. – 176 с.

6. Концепція державної програми розвитку освіти на 2006–2010 роки // Вища школа. – 2008. – № 7. – С. 78–126.
7. Кремень В.Г. Трансформація особистості в освітньому просторі сучасної цивілізації / В.Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 2. – С. 5–14.
8. Кремень В.Г. Якісна освіта: сучасні вимоги / В.Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 4. – С. 5–17.
9. Марків О. Діагностика якості сучасного стану соціально-психологічного здоров'я студентської молоді / О.Т. Марків // Вища освіта України. – 2010. – № 1. – С. 90–96.
10. Оржеховська В.М. Стратегія педагогіки здорового способу життя / В.М. Оржеховська // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 4. – С. 19–28.
11. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін. ; за ред. З.Н. Курлянд]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
12. Перехейда О.М. Духовна культура педагога: проблема формування / О.М. Перехейда // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 68–74.
13. Подольська Є. Соціологічний портрет сучасного студента: теоретико-методологічні підходи / Є. Подольська // Вища школа. – 2010. – № 2. – С. 22–33.
14. Рудницька І. Проблема самореалізації вчителя: утвердження через інновації / І. Рудницька // Вища освіта України. – 2008. – № 2. – С. 40–44.
15. Рябенко В.І. Вищий навчальний заклад як засіб формування цінностей громадянського суспільства та цивілізаційного визначення молоді / В.І. Рябенко // Вища освіта України. – 2007. – № 3. – С. 88–96.
16. Сущенко А.В. Постановка проблеми розуміння сутності духовного розвитку педагогов вищої школи / А.В. Сущенко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 6 (59). – С. 352–359.
17. Ціннісні парадигми освіти. – Х. : Основа, 2004. – 128 с.
18. Чопей В.С. Основні соціологічні підходи до вивчення студентської молоді / В.С. Чопей // Вища освіта України. – 2009. – № 4. – С. 88–97.

КАРАКАТСАНІС Т.В.

ФОРМИ РОБОТИ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Головним завданням вищих педагогічних закладів на сучасному етапі є підготовка конкурентоспроможних фахівців (Закон України “Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Державна програма “Вчитель”). Важливу роль у вирішенні цього питання відіграє застосування тих чи інших форм роботи на заняттях, адже, як зазначає О. Вишневський, вони є не “методичною дрібницею, а чинником, який має вирішальне значення у формуванні особистості” [6, с. 84].

Аналіз науково-методичної літератури дає змогу дійти висновку, що питанню застосування різних форм роботи на заняттях присвячено праці багатьох учених, зокрема О. Вишневського [6], який дослідив вплив різних форм роботи на формування особистості учня. І. Підласий [3] проаналізував західні зразки колективного навчання; Г.П. П'ятакова, Н.М. Заячківська дослідили історію виникнення різних форм роботи [4]; В.О. Мазуренко, І.О. Ведмедєв, І.В. Ємець визначили особливості впливу різних форм організації навчальної діяльності на результативність навчального процесу [2]; С.В. Ратовська проаналізувала теоретико-методичні етапи дослідження групової навчальної діяльності учнів у контексті соціальних змін в Україні [5]. Однак питання використання різних форм роботи на заняттях у педагогічному коледжі вивчено недостатньо.

Мета статті – висвітлити особливості застосування різних форм роботи на заняттях із фахових дисциплін у педагогічному коледжі.

Основні напрями підготовки в педагогічному коледжі – це “Початкове навчання” і “Дошкільне виховання”. Особливістю навчання є те, що студенти –